

حفاظت مشارکتی از
کرکس کوچک
جزیره قشم
www.vultures.ir



SGP/IRA/CCA-GSI-COVID/2022/08(297)



تاریخچه پرنده‌نگری

عبارت "پرنده‌نگری" اولین بار در سال ۱۹۰۱ توسط ادموند سلوس استفاده شد. کتاب او، که به نحو بامسمایی عنوان "پرنده‌نگری" را بر خود داشت، یکی از اولین روایت‌های جستجوی پرندگان با اهداف زیباشناختی، و نه به‌عنوان یک منبع غذا، به شمار می‌رود. از آن زمان، پرنده‌نگری موجب شکل‌گیری گروه‌هایی از مردم شده که مجهز به دوربین‌های دو چشمی قوی و دوربین‌های عکاسی دستی هستند.

پرنده‌نگری در دوران ملکه ویکتوریا

در دوران ملکه ویکتوریا، پرنده‌نگری با هدف جمع‌آوری تخم و پوست گونه‌های زیبا و رنگارنگ پرندگان انجام می‌شد. در آن زمان، کلکسیونرهای ثروتمند با استفاده از ارتباطات‌شان در مستعمرات بریتانیا به گونه‌های کمیاب سراسر جهان دست می‌یافتند. در قرن نوزدهم میلادی بود که اولین درخواست‌های محافظت از گونه‌های در معرض خطر صورت گرفت و اولین انجمن Audubon در آمریکا بنیاد نهاده شد. انجمن‌های آودوبن و انجمن سلطنتی محافظت از پرندگان بریتانیا (RSPB)، که برای مقابله با تجارت پرندگان طراحی شده بودند، راه را برای پرنده‌نگری به‌عنوان یک فعالیت تفریحی و نیز محافظت از گونه‌های بی‌شمار پرندگان هموار ساختند.^۱



پرنده‌نگری خانواده سلطنتی انگلستان^۲

^۱ www.AvayeBoom.com

^۲ <https://www.royal.uk/bird-watching>

پرنده‌نگری در قرن بیستم

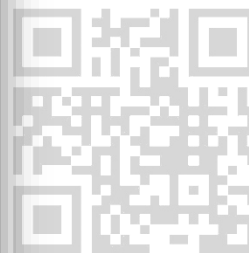
با ابداع ابزارهای اپتیکی پیشرفته و آغاز به کار راهنمایان میدانی، پرنده‌نگری به صورت لجام گسیخته‌ای در مناطق ساحلی شرقی ایالات متحده گسترش یافت. همچنان که گروه‌های پرنده شناسی به شکل‌گیری خود ادامه می‌دادند، اعتراضات علیه اتحادیه پرنده شناسان آمریکا (AOU) و ائتلاف برای پرنده شناسی بریتانیا (BTO) نیز ادامه داشت. به جای مطالعه پرنده‌گان صرفاً از یک دیدگاه مشاهداتی، AOU و BTO بیشتر دست‌اندرکار به دام انداختن، مطالعه مخرب و قتل اجتناب ناپذیر پرنده‌گان بودند. در نهایت، پرنده شناس و طبیعت‌گرد، تام هریسون، در سال ۱۹۳۶ مسئولیت RSBP را بر عهده گرفت و پیشگام چندین مطالعه در خصوص مرغابی تاجدار بزرگ (Great Crested Grebe)، که بزرگترین عضو خانواده‌ی مرغابی در اروپا و آسیا است، شد.^۳



supported by
 International Development Research Centre
 International Development Research Centre
 International Development Research Centre
 gef SGP The Small Pro



عکاسان پرنده نگر، نیو ساوت ولز، ژوئن ۱۹۲۱^۴



/2022/08(297)



³ www.AvayeBoom.com

⁴ <https://en.wikipedia.org/wiki/Birdwatching>

پرنده‌نگری در دوران معاصر

همچنان که تعداد مشتاقان پرندگان به عرش رسید، امکانات پرنده‌نگری در نقاط کمتر بازدید شده‌ی جهان نیز افزایش یافت. سفرهای هوایی در دهه ۱۹۶۰ میلادی مقرون به صرفه شد، و در نتیجه به تقویت پرنده‌نگری بین‌المللی کمک کرد.

در سال ۱۹۶۵، اولین شرکت پرنده‌نگری در بریتانیا (Ornitholidays) درهای خود را به روی گروهی از پرنده‌نگران مشتاق، که مجهز به دوربین‌های چشمی و دوربین‌های فیلمبرداری شخصی بودند، باز کرد. به محض شروع به کار شرکت Ornitholidays، پرنده‌نگری بین‌المللی را به‌عنوان یک جاذبه‌ی توریستی پرتطرفدار تثبیت کرد.

این امر منجر به گسترش طبقه‌بندی پرندگان در اطراف جهان و خلق آثار مکتوب ارزشمندی چون "کتاب راهنمای پرندگان جهان" (The Handbook of the Birds of the World) که اولین مکتوب چند جلدی در برگرفته‌ی همه‌ی نمونه‌های زنده‌ی پرندگان است، شد. این کتاب راهنما، که در دهه ۱۹۹۰ میلادی در اسپانیا و توسط جوزپ دل هویو، جوردی سارگاتای و اندی الیوت (Josep dep Hoyo, Jordi Sargatai and Andy Eppiot) نوشته شده است، اولین و تنها موردی است که کل یک گروه از جانداران در یک کتاب واحد معرفی

شده‌اند.^۵



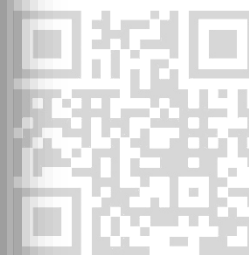
⁵ www.AvayeBoom.com

تاریخچه پرندنگری در ایران

در حدود یک دهه قبل با آغاز به کار اولین گروه‌های پرندنگری در ایران در کشور ما نیز پرندنگری به‌عنوان یکی از شاخه‌های اکوتوریسم مطرح شد. با تأسیس اولین باشگاه پرندنگری کشور این تفریح شکل منظم به خود گرفته و اولین گردهمایی‌ها و برنامه‌های گروهی در این رابطه اجرا شد. در طول سال‌های اخیر در استان‌ها و شهرهای مختلف کشور گروه‌ها و مؤسسات مختلفی بخشی از فعالیت خود را متمرکز بر پرندنگری کرده و روزبه‌روز به طرفداران این تفریح در کشور افزوده گردیده است.



The GEF Small Grants Program



/2022/08(297)



پرندنگری در استان هرمزگان. عکس از انجمن حفاظت پرندگان آوای بوم^۶

^۶ www.AvayeBoom.com

پرنندگان ایران

کشور ایران باتوجه به قرارگرفتن در اقلیم‌های متفاوت، زیستگاه‌های مختلفی از جمله بیابانی، کوهستانی، تالابی، جنگلی و دریایی را دارا است. در این میان، تالاب‌ها که از جمله غنی‌ترین زیستگاه‌های کره زمین محسوب می‌شوند، نقش مهمی را ایفا می‌کنند. ایران دارای بیش از ۲۰۰ تالاب فصلی و دائمی است که ۲۴ عدد از آن‌ها ثبت بین‌المللی شده‌اند.

در دنیا بیش از ۹۰۰۰ گونه پرنده وجود دارد. بیشتر گونه‌های پرنندگان در مناطق حاره‌ای جهان زیست می‌کنند. در این میان، ایران با دارا بودن بیش از ۶۰۰ گونه پرنده، کشوری بسیار غنی و دارای ظرفیت بالقوه و بالا برای گردشگری پرنده‌نگری محسوب می‌شود. در کل کشورهای قاره‌ی اروپا مجموعاً چیزی در حدود ۷۰۰ گونه پرنده یافت می‌شود!

از حدود ۵۳۰ گونه‌ی پرنده که در ایران یافت شده است، بیش از ۳۰۰ گونه از آن‌ها مهاجر بوده و در میان پرنده‌گانی که به ایران مهاجرت می‌کنند بیشترین گونه‌ها مهاجران زمستانی‌اند. این مهاجران زمستانی اغلب از مناطق سردسیر سیبری و شمال اروپا با آغاز فصل سرما به سوی مناطق جنوبی کره زمین حرکت خود را آغاز نموده، در ایران باتوجه به دارا بودن زیستگاه‌های بسیار مناسب تالابی و غیره، مقصد بسیار مناسبی برای استراحت و زمستان‌گذرانی برای آنان محسوب می‌شود.

تعدادی از این مهاجران، مهاجر بهاره محسوب می‌شوند. این پرنندگان از مناطقی مانند آفریقا در فصل بهار برای زادآوری به مناطقی مانند ایران مهاجرت می‌کنند. تعدادی از پرنندگان ایران را پرنندگان بومی تشکیل می‌دهد که تمامی طول سال را در کشور به سر می‌برند.

نقش پرندنگری در حفاظت از زیستگاه و گونه

امروزه صنعت گردشگری در دنیا رشد چشمگیری داشته است. به همین دلیل اگر بتوان این روند را به سمت گردشگری پایدار هدایت کرد می‌توان گام‌های بزرگی در راستای حفظ ارزش‌های طبیعی و فرهنگی هر جامعه برداشت. در غیر این صورت، این صنعت موجب تخریب و نابودی می‌گردد.

اکوتوریسم یا طبیعت‌گردی پایدار که محوریت اصلی آن طبیعت و محیط‌زیست است از همین روند برخوردار است. امروزه با هدفمند کردن اکوتوریسم توانسته‌اند بسیاری از گونه‌ها و زیستگاه‌ها را کانون توجه قرار دهند و در نتیجه موجب حفظ گونه و زیستگاه آن شوند. پرندنگری به‌عنوان یک تفریح بسیار سالم و پایدار موجب افزایش آگاهی عمومی در خصوص پرندگان و زیستگاه‌شان شده و همچنین موجب توجه به حفاظت از آنان می‌شود. این روش را می‌توان یکی از بهترین راه‌های حفاظت دانست، زیرا با فرهنگ‌سازی و بالابردن آگاهی در هر جامعه در مورد پرندگان و اهمیت وجود آنان در طبیعت و اهمیت تنوع‌شان، می‌توان موجب حفظ همان گونه نیز شد.

به‌عنوان مثال می‌توان به تربیت نیروی محلی در نزدیکی زیستگاه‌های مهم پرندگان مانند تالاب‌ها پرداخت تا به‌جای شکار پرندگان به توسعه پرندنگری و درآمدزایی از این راه بپردازند.

از دیگر موارد می‌توان به توجه پرندنگران به جمعیت، زمان حضور، فصل مهاجرت و ... پرندگان اشاره کرد که این خود، موجب زیر نظر گرفتن پرندگان و توجه به هرگونه مشکل و یا نکته‌ی خاص در مورد آنان است. تصور کنید در کشور خودمان در تمامی مناطق پرندنگرانی حضور دارند که در طول سال توجه کامل به مقوله‌های گفته شده دارند. همین مورد می‌تواند به‌شدت به حفاظت گونه و زیستگاه گونه کمک بسیاری بکند.^۷



حفاظت مشارکتی از
کرکس کوچک
جزیره قشم
www.vultures.ir



SGP/IRA/CCA-GSI-COVID/2022/08(297)



برگرفته از سایت آوای بوم (www.AvayeBoom.com)

ویراستار علمی: آیدا کریمی

با تشکر از خانم مهسا هاشمی به جهت همکاری در گردآوری و تدوین متن

^۷انجمن حفاظت پرندگان آوای بوم